Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера деиз ★ ЕРА, 18 ФЕВРАЛЬ, 1988 ШУ. ★ № 21 (7524). ★ Мах 3 коп.

ТАХАН НОМЕРЕ:

2-гІа оагІув

«Экономически дешар—массанена» М. Хаматханов, М. Ахильгов.

3-гІа оагІув

«Боахама расчета новкъосталца» (Надтеречни районерча «Озерный» совхоза балха опытах).

4-гІа оагІув

«Лакхаленга бодача новкъа» (Йоазонхочун Чахкиев СаІида—50 шу). А. Мальсагов.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета Пленумах бола

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1988 шера 17 феврале болх дІаболабаьб КПСС Центральни Комитета Пленумо. Пленум хьайнйллар КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева. Пленуме дувцийта оттадаьд «Юкъерчен лакхерчен школа перестройка леламах а из чакхъяккхара даькъера парте декхарех а» дола доп. Цу дешах доклад йир Политбюро члена, КПСС ЦК секретара Е. К. Лигачева.

Заседане пренешка къамаьлаш дир: ин. В. И. Ситникова — КПСС Иркутски обкома хьалхарча секретара, Ф. Т. Моргуна — Украина Компарте Полтавски обкома хьалхарча секретара, Н. М. Ершовас — «Ф. Э. Дзержинске дІерагІйола машиностроительный завод» яхача производственни объединене наладчицас, г. Пермь, В. И. Мироненкос — ВЛКСМ ЦК хьалхарча секретара, В. Т. Сайкина — халкъа депутатий Московски городской Совета исполкома председателя, В. А. Коптюга — СССР Іилмай Академе вице-президента, СССР Іилмай Академе Сибирски отделене председателя, К. М. Багирова — Азербайджана Компарте ЦК хьалхарча секретара, К. Г. Вайнос — Эстоне Компарте ЦК хьалхарча секретара, Г. А. Ягодина — СССР лакхерчен юкъерча лаьрхІачен образоване министра, В. С. Шевченкос — Украински ССР Лакхехьарча Совета Президиума председателя, Н. А. Назарбаева — Казахски ССР Министрий Совета председателя, В. Г. Колесникова—СССР электронни промышленности министра, Г. М. Маркова — СССР йоазонхой Союза правлене председателя, Ю. Ф. Соловьева — КПСС Ленинградски обкома хьалхарча секретара, Е. Е. Соколова — Белоруссе Компарте ЦК хьалхарча секретара, А. В. Власова — СССР чурча гІулакхий министра, Д. И. Патнашвиле — Грузе Компарте ЦК хьалхарча секретара, А. А. Логунова — СССР Іилмай Академе вице-президента, М. В. Ломоносова цІерагІча Московски паччахьалкхен университета ректора, Г. И. Усманова — КПСС Татарски обкома хьалхарча секретара.

18 апреле дІахо болх бергба КПСС ЦК Пленумо.

МЕХКДАЬТТА ЧАКХДОАХАРАШ БОЛЧА

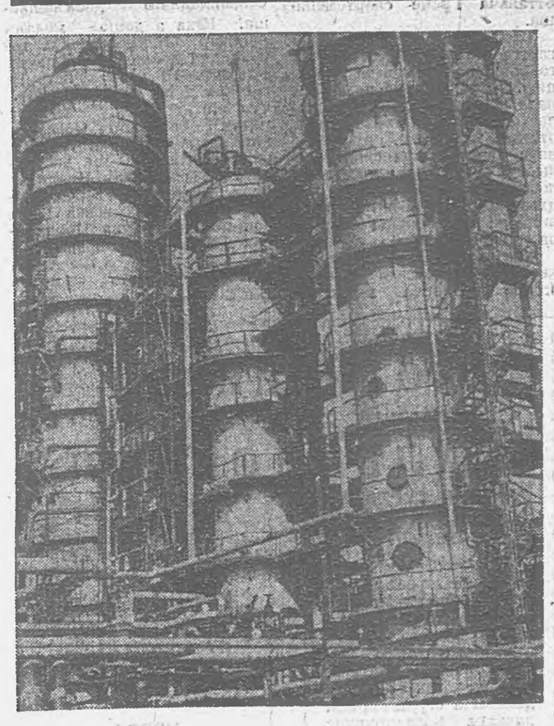

ДикагІча оагІорахьара белгалйоахаш я В. И. Ленина цІерагІа мехкдаьтта чакхдоахача заводера № 8 йола товарно-бийдала цех. Предприяте керттерча подразделеней гІулакхаш айхха тийша а дувзаденна а да цун коллективо беча балхах. ХІаьта белгалдаккха деза цу лоархІамеча ший декхарех из дика лоархІаеш хилар. Ханнахьа а боагГача боараме а товарни бийдал дІакхоачийт цеха операторашa из чакхйоахача цехашка.

Укхаза болх беча наха юкъе кІезига бац производства ветеранашца нийсса болх беш бола кагрхой а. Царех дикагІчарех лоархІаш ба коллективе С. Оздоевах Р. Ажиевах.

СУРТАШ ТІА: 1) товарни байдал кийчъю установка; 2) ший доалахьарча приборий балхага хьожаш латт С. Оздоева; 3) дикагІвола къона оператор Р. Ажиев.

Р. АУШЕВА сурташ.

КПСС обкоме

Самардийнахьа КПСС Нохч-ГІалгІай обкоме хьежар хьайбай продукци йоаннхачен из паччахьалкхенга йохкачен пятилетка хьалхарча шин шера нийсдалийта тІехьадусар дІадаккхара юхьхьанцарча партийни организацеша, боахамий кулгалхошеи специалисташеи де лерхІача гІулакхашка.

Цу лостамагІа беча балхах хоам бир «Загорский» совхоза парткома секретара А. А. Абубакарова, «Виноградская» яхача коа тІара оалхазараш леладеча фабрика директора М. Д. Марзабекова, «Дружба» совхоза партийни организаце секретара Т. Ш.-А. Гандаева, Сунженски района XIX партсъезда цІерагІча колхоза председателя А. Н. Бачманова, кхычар.

Совещане итогаш еш, КПСС Нохч-ГІалгІай обкома шоллагІча секретара Д. Г. Завгаева белгалдаькхар, тІехьадусача боахамашка хьайбаш леладеча даькъан эффективность лакхъеча нийслу халонаш дІаяхара дерригa чулоаца а комплексни а никъ лохаш хилар хІанз а хоалуш доацалга.

Партийни организацей секретарий, колхозийи совхозийи кулгалхой, специалистий, хІаьта иштта КПСС горкомийи райкомийи юртбоахама отделий заведующей теркам тІаззар интенсивни технологеш юкъейоалаеча, къахьегарах алапи лулга эргадаьккха тоадеча, доакъара база чІоагІъеча тоъал докхий кхоачамбоацараш хилара.

Юртарча коммунистий, фермашкарча берригача болхлой керттера декхар — нийсдалийта тІехьадисар шеко йоаццаш дІадаккхар, лерагІа, дерригача шера дІоахала пятилетка хьалхарча шин шера планагІа дІа ца луш диса дулхи шурсн дІателар, цу наькъаца кхаьшера заданеш кхоачашъяр. Из гІулакх чакхдаккхара чІоаггІа а цІенхаштта а хоаттам бергба, хІара коммунист бехктокхаме ва из дара, цох лаьца хоадам боллаш дІааьннад.

Дика масал санна дийцар совещане укх тІеххьарча шин шера Малгобекски района хьайбаш леладара даккъа тоъал пайданегІа хиналгах. Масала, хІара дІачулуча бежана юккъера дозал 400 килограммага дІакхоачадаьд укхаза, хІара кхоабача Іаттагара йоаннха шура кхо ззар килограмма гаргагІертай, хІаьта пятилетка шин шера планаш тІехкхоачашъяьй. ДІадахача шера итогех республике яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай Малгобекски районо.

ХІанзле а, хьайбаш Іангара дахара хала ха йолча хана, нийсдалийта тІехьадисар дІадсаккхалга дІадоладар духьа, эшаш да доакъарех ма хулла дукхагІа пайда эцар, уж хьайбашта кийчдаь мара ца телар, дезален арендний подряд хьинарегІа юкъейоалаяр, къахьегам вІаштІехьбаккхара дикагІйолча формай кердача таронех биззагІа пайда эцар. Из деча хана дукхагІа йоакхо е еза фермашка болх беча наьха, къахьегаран салаІаран дола дерригa хьалаш хилийта деза царна.

Нийсдалийта кхоачамбоацар дІадоаккхалга парте областной комитета къаьстта чІоагІа тІахьожам лоаттабергбола гІулакх да.

БІАЬСТЕНГА КИЙЧЛУШ

Бригадни подряд юкъейоалаярах боккха пайда ийцаб «Экажевский» совхозе. Цунна тешал деш да дІадахача шера совхоза къахьегамхоша даьха толамаш.

Боахаме дикагІчарех цаІ лоархІаш я № 2 йола кхаш леладу бригада. Таханарча денга, бІастенга кийчо еш, бригада членаша тоаяь дІаоттаяьй ерригa юртбоахама инвентарь, 23 феврале йистеяккха лерхІ тракторашта ю ремонт а.

Техника тоаярал совгІа, бригадас хьинаре къахьег кхашка удобренеш тувсаш. 840 гектар лаьтта хьандаь даьннад. Юхейсача кхо бІаь гектара тІа хадданза кхо, кхыйола удобренеш тувсаш латт.

Біаьстен кийчо еча балха хьинаре къахьег Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни механизатора Евлоев Хьамзата, тракториста Баркинхоев Тухана.

А. МИКАИЛОВ.

Перестройка наькъагІа

КЕРТТЕРА ГІУЛАКХ

Шоллагіа бутт ба предприятех (объединенех) дола СССР Закон болх бе доладенна. Цо дІадех материальни, къахьегама, финансови таронех ма хулла дукхагІа пайда а эцаш, боахама расчет юкъейоалаяр, шоаш-шоашта финансированни, ярген самоокупаемостаген довлар, къахьегамхошта кердача тайпара боахам лелабара кІийленаш йовзийтар. Мишта латт из гІулакх Малгобекски района «Алханчуртский» совхозе? Цох лаьца тха корреспондента къамаьл хилар цу боахама керттерча экономистада С. Чапановца.

— Малагіа экономически кІийле йитай шун боахаме дІадахача шеро?

— Керттерчунгара, цІена пайда баккхаргара дІадоладергда аз къамаьл. Дуккхача шерашка пайда барах дувцилга а хиннаяц, дотаце чотагІа даьхад. Бокъонца бала хулар болхлошта алапи дала эттача, цхьайолча хана шин-кхаь бетта тІехьадоалар из дІалулга. Болхлой раьза боацаш моттигаш кІезига яцар.

1986 шу пайда беш чакхдаьккхар, боахамо. Из боккха хиннабеце а, паччахьалкхен декхар тІа ца дисарах дикагІа садаькхар оаха, овсарегІа къахьега доладелар. Из толам боаккхача цхьатарра дакъа лаьцар кхаш хьайбаш леладераша, доакъар кийчдераша, специалисташа.

Массанена дагадоа г І а хургда, из шу хаоттама дика дар. Ялат а хьайбашта эша доакъар а дика даьлар, хьажкІашкара дІаккхача еррига планаш кхоачашъе аьттув хилар. Дуккачар йоахар: шу беркате хиларах нийсденнад из. Дагадохийта лов из шу кхаш хьайбаши леладеча индустриальнии интенсивнии технологеш эгара хьалха юкъейоалаяь ха хиналга.

Берригаш а сатувсаш хьежар шийтталагІча пятилетка шоллагІча шера итогаш мишта хургья. Хаоттам хІанз Іалаьмате аьттув боацаш бар. ХІаьта а шу чакхдоалаш гучадаьлар, кхашнарен хьайбайн продукци яккхара, из паччахьалкхенга йохкара планаш совхозо тІехкхоачашъяьлга. Кховзткъе иттзаар сом гаргга цІена пайда а бир оаха.

1987 шера яйзар тха коллективана йиззача боахама расчета хьнсапе болх вІаштІехьбаккхара система а цу хьакъехьара хьалхара опыт а. Из яр-кх оахош тхоашта финансированн ярен самоокупаемостен хьалашка тхо довлара кІийле.

— Малагіа таронаш оарцагІъяьхай боахам лелабара радикальнч реформага довлача хана?

— Аз ма аллара, цхьаккха саг шек вац, хозрасчет самофинансировани ярен самоокупаемостен кІийле йолга. Цу хьакъехьа масал доладергда аз. Массехк шу хьалха цхьаболча къахьегамхой, царца колхозийи совхозийи кулгалхой а керттера специалисташ а болаш, психологи мишта яр? План йича юхедисачох-м хий-цІий хиладалар, яхаш, яр. Нах дукха сагота хилацар пайда боацаш доагора-смазочни материалаш йоайича, харцахьа-бакъахьа хийкха техника йохайича, чуэцача хана ялат доадича. Укх тайпара хІама нийсделар тха совхозе лурчогІа. Цкъа цхьан кхай тІара кІа хьекха а яьнна, кхычахьа дІаяхар комбайнаш. ЦаІ дІа ца йодаш йисар. Хозахета юхе Іийна хиннавацар комбайнер. Берригаш къайлабаьлча, чехка дІаэтта ца хьокхаш диса кІа чийцар цо. Из шийна чудихьар. Бункера чура гучадаьнна ялат массехк центнер дар.

Цу тайпара моттигаш боахама расчет юкъейоалаяьча хана денз саго зийнаяц. Соахка генараш чуэцача хана мангало хьал ца йийцар, кулгашца хьалъэцар механизатораша. Царна ховра шоай алапи алсамдалар планал совгІа паччахьалкхенна дІачуеннача продукцех тийша долга. Генараш дахара план тІехкхоачашйир совхозо.

Боахама расчето къахьегамхо ший балха моттига вИзза да хулийт. Из кхета а деш, укх шера тхоай боахаме цу хьнсапе къахьегаргдола ялх трактор-полеводчески бригада вІашагІъеллай оаха. Царца договораш оттадаьд. Масала, Чапанов Хьасан керте латтача № 1 йолча бригадага дІаденнад 1903 гектар оахаш дола лаьтта, 14 трактор, эшаш йола юртбоахама инвентарь. Цо доал деш хургда 253 гектар кІа, 600 гектар муких, 100 гектар кен, 400 гектар хьажкІаш, бІаь гектар генараш, 50 гектар коартолаш, 100 гектар баьццара доакъар, бІаь гектар силоса аьнна дІайийна хьажкІаш. Цу еррнгача культурех духхьал план йоаккхе а, хьахиннача продукце мах 460 ззар сом хургба. Из дара 376 ззар сом дІадахийта бокъо йолаш я бригада. Юхедиса 84 ззар сом цІена пайда ба.

Договора тІа белгалбоаккх планал совгІа яьккхача продукцех болхлошта ІотІаккхетача алапе боарам а. Из наьха безам тІаозаргболаш боккха ба. Цхьабакъда, духхьал из хинна Іац къахьегамхой кисашка кхача таро яр. ЛаьрхІа да кходаьча доагора-смазочни материалах, удобренех, гербицидех, лораяьча техниках доагІачох 70 процент дар царна дІадала. Из никъ — къахьегамхой доходаш алсамъяра беркате хьаст.

Иштта болх беш хургья совхозе кхы а пхи бригада. Цар кулгалхой ба Эсмурзиев Ювсап, Костоев Султан, Костоев Ювсап, Сагов Ювсап, Дарсигов Мувса. ТІехьарвар керте латтача бригадо гина лаьрхІа люцерна лелаергья. Соахка цу культуро ах миллион сом совгІа пайда баьб тха совхоза.

Укх шера йолча планагІа 2120 ззар сома маьхе продукци хьалкхее езаш ба тха кхаш леладераш, цох дІадодар 1420 ззар сом а долаш. Из кхоачашде вІаштІехьа доале, ше-шийна финансировани ярен самоокупаемостен хьалашка паргІатта садаха йиш йолаш хургба тха боахам.

Боккха пайда луш я хІанз оаха юкъейоалаяь чекови система а

— Кхы малагІа таронаш йисай оарцагІа ца йоахаш?

— Уж дукха я. Керттерчарех дувцаргда аз. ГІийло хьайбаш паччахьалкхенна дІачудаларах ах миллион совгІа зе хиннад района боахамашта. Цох ах хІана дац, аьнна, тха совхозага кхоачаш да. Соахка дІачуденнача 670 бежанах 510 дарстара юккъерча боарамал лохагІа е гІийла хиннад. Цхьаь цаІ лакхерча категорех хиннадац. Бахьан из долаш жевон хьакхарчашен даь зе—105,5 ззар сом. Цунга хьежжа алсамо да дулха, шурий цхьан килограммага дІадодар а.

Сона хетачогІа, из нийсденнад доакъара база эсала хиларах. Из кхета а деш, укх шера боккха теркам тІабохийтаргба ма хулла дукхагІа доакъар кийчдара.

Самофинансировани яра хьалашка боахамга хьакхоачар паччахьалкхенна дІачуеннача продукце боарамга хьежжа хургда. Бакъда, болхлошта алапи дІадалара банкера ссуда эца йиш йолаш да тхо. Из деча хана дицде йиш яц, хьахьаьрчар дІалулга 10 денал тІехьадоале, декхар шозза алсамдоалаш хилар. Цудухьа, дІачулуча продукце дикал ма хулла лакхъе езаш эттад гІулакх. Из я аьнна хет сона экономически реформа эггара маьхе йола оагІув.

Къоастаде дезаш да ца эшача, совлен йолча кадрай дош а. Цхьайолча бригадашка из гІулакх дика дІадоладаьд. Масала, № 6 йолча бригадо яьча собране дийцар аьшка пхьар, ши слесарь, сварщик, механик, агроном ца эшаш хиларах. Шоаш аьннар кхоачаш а дир.

КІезига яц боахаме эшаш йоаца техника а. Мовхьаш кхухьа итт машина, 5 — 6 трактор, цхьайола юртбоахама инвентарь е дІайохка.

аренда дІаяла мегаргйолаш я.

Укх тІеххьарча массехк шера 20-зза дукхагІа хиннад совхозе жа. Цар луча продукцех — дулхах, цІекех, тханах — дика пайда нйбе Іемадац тхо. Цхьабакъда, цига а цхьацца кхоачамбоацараш да. Уйла ца йича даргдолаш дац из доп а.

Пайда ца эцаш юсача таронех дувцаш хилча, хьоаха ца деш дита мегаргдий дезала подрядах? Мел накъаяргьяр из балха форма баьцадааараш, бахчеви культураш, нохкарий леладеча, хьайбаш дорстадеча. Из деррига а хІанзарчоа долаш дац. Цо хьахьоих боахам лелабеча кхоачамбоацараш дукха долга.

— Фу даьд оаш къахьегамхошта экономически дешар хьехара?

— ХІанз а дукха пах ба совхозе йиззача боахама расчета, самофинансировани яра, самоокупаемоста кІийленаш ца йовзаш, царна юкъе ба цхьабола юкъерча звенон болхлой а специалисташ а. Из дІаданкхара лаьрххІа занятеш чакхйоах оаха, экономически реформа чулоацам дІабовзийташ. Каст-каста боахама керттера специалисташ, парткома членаш вІашагІбетталу нахаца, беседаш ю. Цо боккха пайда лургба. Масала, шоашка даь къамаьл нийса кхета а даь, дезала звено вІашагІйолла лаьрхІар вежараша Мартазановгіар Іалихана, Іумара, Ахьмада. ХІанз техника дІа а йица, хургболча хьувкъама лаьтта кийчдеш ба уж.

Перестройка чоалхане процесс я. Цо меттахьара яьккхай дуккхача наьха уйла, инициатива айяьй. ЦІенача дег тІара хьаллаца деза из гІулакх.

ДІаяздаьр — М. КАРТОЕВ.

Яхьа дневник

Лаьрхіар кхоачашду

Пятилетка кхоалагІча шера план ханал хьалха кхоачашъяра доккхий декхараш тІаийцад «Грознефтегаз» яхача мехкдаьттагазови управлене коллективо. Ше-шийна финансировани яреи йиззача хозрасчетеи кердача системага ялара дика кийчо а яь, бІубенна къахьегаш йолча цо башха-дика производственни толамаш а доахаш, дІадоладаьд ер шу. ТІаийцача декхарий еррига пункташ толаме кхоачашн тІехкхоачашн еш я. Ший потребителашка дІабахача бетта договорни декхарех лаьрхІачул совгІа цо дІакхачийтай итт миллион кубически метр гази цхьа ззар тонн совгІа стандартни доаца газови бензини. Ханал хьалха рапорт делар управлене болхлоша товарни продукци арахецарен из маьхалъяккхареи паччахьалкхен план кхоачашъярах. Дикка тІехкхоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъярен арахецача продукцега дІабода мах лохбарен заданеш а. Шоай производственни хьокхамаш денгара денга дикагІа хулийташ къахьег цар укх февраль бетта а.

Цхьаккха цех е участок яц управлене укх шера тІаийца декхараш тІехкхоачаш ца деш. Къаьстта дика болх а беш, управлене доахача толомашта юкъе дизза дакъа лоацаш я Балаянц Александр керте латтача цехий коллективаш. ХІанз уж къахьегаш я укх бетта кхоалагІча дикада чотагІа.

ТХА КАЛЕНДАРЬ

Тахан — 110 шу дуз российски революционни болама доакъашхо, советски, партийни, паччахьалнхен деятель, В. И. Ленина йиша М. И. Ульянова ярь (1878—1937).

СУРТА ТІА: Ульянова Мария Ильинична, 1931 шера.

ТАСС фотохроника.

ЛОАРХІАМЕ ДОШ ДИЙЦАР

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета законодательни предположеней массазарча комиссе заседани хилар селхан.

Цига дийцар Назрановски районе наркоманеца къовсам лоаттабара дош.

Районе наркоманеца къовсам лоаттабелга мишта латт дийцар Назрановски райисполкома председателца заместителе М. Хидирова. Районе массе юрташка чакхьяьхай гражданий сходаш, школашка, профессионально-техникески училищашка беседаш чакхйоах наркоманех доала зулам дувцаш. Районерча школашка медицински профилактика чакхьякхай 1987 шера. Наркотикаш йохкаш ба аьнна хеташ вола 22 саг РОВД учете латт. Нов. Хидирова белгалдакхар наркоманеца лоаттабеш болча къовсаме дукха а кхоачамбоацараш хилар.

Цул тІехьагІа къамаьл дир Назрановски районни больница керттерча лора М. Котиева. Цо белгалдакхар районе лаьрххІа вІашагІъелла наркологически кабинет хилар. Шоай балха тІа цу хьакъехьа долча кхоачамбоацарех дийцар. Масала, лораша хІанз а кхоачам болдаш наха юкъе наркоманех доалача зуламах лаьца беседаш йиц, лекцеш ешаш.

—1987 шера наркоманеца дувзаденна 12 уголовни дело дІадоладъдар РОВД, — аьлар цун начальника Х. Енлоева.—Цхьабакъда, судага уж делаш дІакхаьчача дукха моттигаш нийсу лерттІа техкадац, яхаш, тхога юха чутелаш санна дола бахьанаш утТадеш. ВЛКСМ Назрановски райкомо шоашта кІезига новкъостал деш хиларах дийцар цо.

Заседане ишта къамаьл дир республика керттерча нарколога А. Дальсаева, кхычар.

Заседани чакхйоаллаш къамаьл дир комиссе председателца, КПСС Нохч-ГІалгІай обкома секретара Е. Тумсоева. Цо белгалдакхар наркоманеца къовсам лоаттабелга Назрановски районе таханарча дийнахьа ІалаьмаТе во латталга, партийни, советски органаша, общественни организацеша беррига а шоай теркам уж кхоачамбоацарашца дІадахара тІаберзабе безалга.

Дийцача дешах боагІаш бола соцам тІанйцар.

Нов. Э. Д. Якушовна Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота ялорах дола

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Дукхача шерашка цІена къахьегарахи, республика физкультурен спортни дегІайоалаеча юкъе докхка даькъа дахьарахи Нохч - ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Якушов Эдуард Дмитриевича — тренера, № 6 йолча спортивни школа хьехархоча.

Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный, 1988 10 февраль.

Нов. Е. П. Хавричевна Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота ялорах дола

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Дукхача шерашка берната болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи, ваьча дийнахьа денз 60 шу дизарца дувзаденна Нохч - ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота ялорах дола Хавричев Евгений Пантелеевича — Нохч-ГІалгІай госфилармоне артиста.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

гор. Грозный 1988 шера 10 февраль.

Экономически дешар—массанена

КЕРДАДАР ЮКЪЕДОАЛАДУ

Чоалхане декхараш да республика юртбоахаме къахьегамхошта хьалхашка латтараш. Уж кхоачашдара доккха хьинар, экономически дешара кІайленаш кІоаргаІа йоазилга эшаргда. Из болх хила ма боагІаре вІаштІехьбаьккхача моттигашка наха дикагІа кхетаду боахама расчет, шоаш - шоашта финансировани яр, самоокупаемость, чекови система яхача дешай маІан. Цхьабакъда, новкъа дале а, хийла нийслу боахам делабара радикальни реформо дІадехараш малагІаш да ца ховраш а. Цо тешаа ду цу тайнарча коллективашка экономически дешаро ций моттиг йиза хьа ца лаьмалга. Цох дувцаш я тха корреспонденташа М. ХАМАТХАНОВЕИ М. АХИЛЬГОВЕИ кийчъяь ер материалаш.

Паччахьалкхен экономически гІо а ца эшаш, шешийна финансировани яра хІара боахама эгтара хьалха новкъостал дергдар, шеко а йоацаш, бригадий, фермай, звеной коллективаІ къахьегам подрядагІа, хозрасчетагІа вІаштІехьбакхар да. Из гІулакх дика кхетаду «Сунжа» яхача агропромышленни объединене.

— Экономика знанеш цІенхаштта кхета ца яр-бахьан долаш, подрядагІа болх бе раьза йоаца коллективаш нийсьелар районе, — яхаш дувц «Сунжа» яхача агропромышленни объединене планово - экономически отдела начальника Гасан Раиса Гавриловнас. — Бехне эггара хьалха боахамий кулгалхой, специалисташ бар. Царех дукхагІбаращта шоашта а ма дарра ховш хиннадац подрядагІа наьха болх мишта вІаштІехьбакхха беза. Из гучадаьлар цу хьакъехьа хаттараш деш дерригача боахамашна тІолла лаьрххІа комисси чакхъяьлча. ХІаьта тха агропромышленноста объединенена юкъе мел йоагІа подразделенеш укх шера цу кердача хьисапе болх беш хургья. Цудухьа боахамашка хулача хана объединене специалисташна, подрядагІа болх беш шоаш кхеташ боацачох, юртбоахама къахьегамхоша хаттараш дергхиларах шеко яц. Из бахьан долаш, объединени вІашагІйолларгйолга хьайначул тІехьагІа, соахна декабрь бетта денз шо-шоашта финансировани ярца бувзам болча дешай хьакъехьа экономически дешар дІадоладир оаха.

Занятеш бетта шозза чакхйоах объединене. Царна Р. Г. Гасанас ше кулгалду. ХІаьта дешаш барашта хьалхашка подряда, хозрасчета гІойленех, цу хьисапе болх вІаштІехьбаьккхачул тІехьагІа хІара кулгалхочо, специалисто де дезачох дувцаш къамаьл деш хул района толашагІа бола экономисташ, бухгалтераш, зооветеринарни служба болхлой, агрономаш, инженераш, н. кх. дІ.

ДІадахача кІира хиннача занятешка подрядагІа къахьегача коллективаІ экономически болх вІаштІехьбакхарах, хІаьта цу хьисапе метта шозш-шоашта финансировани елга, хозрасчет, самоокупаемость, бригадни подряд яха дешаш. Бакъда, тахан дукха коллективаш нийслу наха цу дешай чулоацам ца бовзаш. Дукха хаттараш жоп доацаш дус. Экономически дешарах пайда ца эцалга мара хІама дац из.

Лохе вай хьожаргда Назрановски района 40 лет Октября яхача совхозе экономически дешар малагІча къахьега а толамаш даха а хІанзалца новкъарле еш хинначох, районе нийслуш хиннз масалаш а долаш, чІоагІа сакъердаме, наха дика кхетадеш дийцар объединене керттерча экономиста Сендов Нуратдина.

Объединене санна кІира цкъа экономиках лаьца бригадирашца, учетчикашца, звеньевойшца занятеш хІара колхозе, совхозе чакхйоах. Из болх дика бу «Заветы Ильича» яхача колхоза керттерча экономиста Галаев Адама, «Победа» колхозе — Дзыга Николая, XIX партсъезда цІерагІча колхозе — Базарова Ольгас.

Царна новкъостал дара, чекашца расчет еш производство мишта лелае еза, хІаьта цунна тІахьожам мишта лоаттабе беза дувцаш плакаташ арахийцад объединене планово - экономически отдело. ХІара боахама ах бІаь совгІа кхоачийташ деннад уж. Царна тІаяздаьр дийшача а кхоачам болаш хургда, подрядагІа болх беш чекашца расчеташ мишта е еза хара.

— Экономиках лаьца занятеш боахамашка хьалха а еш хиннай. Цхьабакъда, подрядагІа, хозрасчетагІа болх бе баьлча денз санна дукха цига нах ухаш а деша гІерташ а хиннадац,—йоах Р. Г. Гасанас. — Кхетаде хала а дац из гІулакх. Кулгалхочунгара денз мугІарерча къахьегамхочунга яхачалца, хІара саго дьлчох мара ахчаийдергдац. Цудухьа хІаранена дов шийна доагІаргдар хьалхе ларха а харцахьдар гучадаккха а ха.

— ХІаннад из?

— Хац сона-м, — баламаш увз керттерча экономиста.

— Фу пайда белар чекови системас шун боахаме?

— Тха боахаме эксперимент яр. Цо лайда беннаб аьнна ала йиш яц. Доагорах перерасход хиннай тха.

МалагІча литературах пайда нийцаб Іа занятешта кийчлуш? — аьнна хаттар дича, жоп дала маганзар Арчаковна.

— Методична яр-кх из. Шедолчох дика яздаьдар цу гІа, — йоах цо.

Тхо бехи банкха дахкац Арчаковах книжка цІи дагаягІац аьнна. Книжка сакъердаме ца хилча цІи йицлуш хул.

ШоллагІа сай къамаьл хиннача сагах къаьстта дувца лов сона.

Іуйран конторе дукха адам дар. Директора приемне со латташ «занятеш хиннай алалаш» — аьнна цІогІа теха чуваьлар ихьа саг. Ер малав-хьох яхаш латтар со. ТІехьагІа вайзар. Из вар боахама керттера агроном Чумаков Мухьмад.

Цул тІехьагІа Мухьмада сога хьахьекхар ше занятешта аьнна лелаеш йола план а ладувгІарий список а. Тхьаьнцел совгІа саг ва цу тІа.

Мухьмада дувцачох, цо занятешка кийчлуча хана пайда нийцаб журналех, газетех, методичкех. ДукхагІа йола занятеш собеседоване хьисапе хиннай.

— Бакъдар аьлча, — йоах Мухьмада — гойтара агитацех пайда нийцабац аз. Ха хилац шедар цхьатарра вІаштІехьдакхха. ДІа а ваха аз хьаеча хургъяр из. Кхоавац.

Броппора хьа а хьувкхаш, программах тІехьдус тхо, — йоах Чумакова. — Цхьабараш шиъ — кхоъ класс мара якхханза ба. Царна а дукха хьехараш де дезаш хул. ХІаьта царга хаттараш дича пайда баргболаш бацар. ХІана аьлча, тхьовра хьакмо «занятеш хиннай алалаш» аьлча, цар жоп малагІча беса хургда ма хой вайна.

Газет дешаоча ма хеталда Мухьмада къамаьл вай хоза хета юкъедоаладаьд аьнна. Цун къамаьлаца тхо гойта доахка хайра хІама ца деча сага хоза дувца ховлга. Ишшта ца дийцача варгвац. Болх бу аьнна кеп оттае ма езий.

«ЗАНЯТЕШ ХИННАЙ АЛАЛАШ»

Юртбоахама къахьегамхошта экономически дешара кхетам лулга цІаьхха дагадеха хІама дац. Вахаро ше хьалхадаьккхад из вайна. Кердача хьалашка къахьегача хана хІара саго дика кхетаде деза шийна хьалхашка латта деннхараш, къахьегама даькъе йинза моттиг хьалаца еза цо. ХІаьта производства да хинна из дІаотта везалга вІалла шеко а яц.

Сиха юкъедаьхкар вай бесса вІаштІехьдоаккх.

Са хьалхара къамаьл хилар совхоза керттерча экономистаца Арчакова Маремаца.

— Юкъерча звеноца бархІ сахьат занятеш яьй аз. Декабрь бетта беррига совхоза кулгалхой хилар РАПО хиннача курсашка дакъалоацаш, — аьлар цо.

— МалагІа хаттараш дар ладувгІачар дукхагІа даьраш?

— Чекови системах лаьца.

Са хьалхара къамаьл хилар совхоза керттерча экономистаца Арчакова Маремаца.

— Юкъерча звеноца бархІ сахьат занятеш яьй аз. Декабрь бетта беррига совхоза кулгалхой хилар РАПО хиннача курсашка дакъалоацаш, — аьлар цо.

— МалагІа хаттараш дар ладувгІачар дукхагІа даьраш?

— Чекови системах лаьца.

Октябрьски революце орден лелаеча «Красный молот» заводе дика йовзаш я АСУП эксплуатаце отдела бюро начальник Косеко Нина Николаевна. Социалистически яхье даим а хьалха латтарий мугІарашка йолаш хьайоагІа цо кулгалду коллективе. Завода коллективе цун цІи дикагІча оагІорахьа дІаийзай хьинар дола, говза, дукха хІама ховш йола пропагандист из хиларах тарра.

1980 шера ера Нина заводе болх бе, цу шера парте мугІарашка а дІанйцар из, хІаьта сайрийна деша а ухаш, 1985 шера йистеьккхар Грозненски механдьтта института производственни процессашта автоматизации электрификации яра факультет. Профессиональни знанешца цхьана хІанз ший образовани лакхъеш я Нина, КПСС горкомерча марксизма - ленинизма университета пропагандистски говзал лакхъяра факультете деша а ягІаш.

Дика кайоал Нинай ший новкъосташа дикагІа кхетадергдолча тайпара занятеш чакхъяха. ХІаьта вахара боккха лоархІам болча дешай хьакъехьара занятеш е кийчлуча хана самоподготовка сахьаташка ший ладувгІарашца цхьана дувц парте а правительства а лоархІамегІча решенех. Цу юкъа дагабувлаш шоаш дийцачох хІаране кердача тайпара белгалдоах шоашта зедешар, цудухьа даим а теркам тІаозаш, кІоарга чулоацам болаш, массане а дакъа лоацаш чакхъювл цун группера занятеш, цудухьа заводе эггара дикагІчарех лоархІаш а я из.

Р. АУШЕВ.

СУРТА ТІА: пропагандист Н. Косенко (юкъе ягІар) самоподготовка йолча юкъа дагайоалаш ягІа ший ладувгІарашца (аьрдехьара аьттехьа) Сырцова Илонаца, Тонкогубова Еленаца (дублер), Яфарова Неллеца, Савицкая Татьянаца, Платонова Тамилаца, Тараева Маретаца.

Автора сурт.

КАЛГАРИ. XV-гІа Іан Олимпийски ловзараш. Лыжни яхьаш. 10 км. Кхалнах.

СУРТА ТІА: Сийлен пьедестала тІа яхье котбаьнна-раш (аьрдехьара аьттехьа) — советски лыжницаш Р. Сметанина (Сыктывкар, 2-гІа моттиг), В. Венцене (Вильнюс, 1-гІа моттиг), Финляндера М. Матикайнен (3-гІа моттиг).

В. ЗУФАРОВЕИ, А. ЯКОВЛЕВЕИ телесурт.

ТАСС фотохроника.

ОЛИМПИАДА ДНЕВНИК

Калгарера ловзараш

КАЛГАРИ, 15 февраль. (**ТАСС спец. корр. Ю. Саломахин, В. Трушков, Ю. Хромов**). 15-ча Іан Олимпиада цІи хьалсегай. Цу цІера ала шоаттдийнахьа Ловзараш торжественно хьадийлача «Макмахон» яхача стадионе модернови када чу безаме хьувзар. Из трибуна хьалъийзача эзараш болча наха хьалхашка гІолла чакхбаьккхар, даггара хьекхача шийлача михо а тІехьа цу гІулакхацара наьха безам боа бинзар. Дукхха дикагІча хьал тІа бар цу дагара яргйоацача спектаклага шоаттдийнахьа шоай телевизорашка гІолла хьожаш хинна дунен тІарча дукхача мехкашкара спорт езараш (уж организаторашца лаьрхІачох 2,5 миллиард гаргга бар).

Стадиона безаме тІанйцар пхе континентера 57 мехкарча командаех латтача торжественни марша доакъашхой. Традицех из хьайийлар дІаяха біаьшере чакхйоалаш Олимпийски ловзараш чакхдахара традици юха метта-оттаьяча Греце спортсменаша.

Цей дІадоладелар 6000 гаргга сага а біаьш болча говрбаьреща а дакъа а лоацаш. Цун керттера тема Канада истори хьахьокхарах латтар. Укіаза гойтар дика оттадаь халхараш, дукхача наха дакъа лоаца спортивни выступленеш, иштта дошлоша говраш хьовзайир, уж цхьан ханна Альберта провинцера пререшкара баьхкача санна хеталора.

Олимпиада торжественно хьайийлар Канада истореа эггара хьалхарча кхалсагагара дикагІчарех лоархІаш а я из.

Р. АУШЕВ.

СУРТА ТІА: пропагандист Н. Косенко (юкъе ягІар) самоподготовка йолча юкъа дагайоалаш ягІа ший ладувгІарашца (аьрдехьара аьттехьа) Сырцова Илонаца, Тонкогубова Еленаца (дублер), Яфарова Неллеца, Савицкая Татьянаца, Платонова Тамилаца, Тараева Маретаца.

Автора сурт.

КАЛГАРИ. XV-гІа Іан Олимпийски ловзараш. Лыжни яхьаш. 10 км. Кхалнах.

СУРТА ТІА: Сийлен пьедестала тІа яхье котбаьнна-раш (аьрдехьара аьттехьа) — советски лыжницаш Р. Сметанина (Сыктывкар, 2-гІа моттиг), В. Венцене (Вильнюс, 1-гІа моттиг), Финляндера М. Матикайнен (3-гІа моттиг).

В. ЗУФАРОВЕИ, А. ЯКОВЛЕВЕИ телесурт.

ТАСС фотохроника.

ОЛИМПИАДА ДНЕВНИК

Калгарера ловзараш

КАЛГАРИ, 15 февраль. (**ТАСС спец. корр. Ю. Саломахин, В. Трушков, Ю. Хромов**). 15-ча Іан Олимпиада цІи хьалсегай. Цу цІера ала шоаттдийнахьа Ловзараш торжественно хьадийлача «Макмахон» яхача стадионе модернови када чу безаме хьувзар. Из трибуна хьалъийзача эзараш болча наха хьалхашка гІолла чакхбаьккхар, даггара хьекхача шийлача михо а тІехьа цу гІулакхацара наьха безам боа бинзар. Дукхха дикагІча ха хьал тІа бар цу дагара яргйоацача спектаклага шоаттдийнахьа шоай телевизорашка гІолла хьожаш хинна дунен тІарча дукхача мехкашкара спорт езараш (уж организаторашца лаьрхІачох 2,5 миллиард гаргга бар).

Стадиона безаме тІанйцар пхе континентера 57 мехкарча командаех латтача торжественни марша доакъашхой. Традицех из хьайийлар дІаяха біаьшере чакхйоалаш Олимпийски ловзараш чакхдахара традици юха метта-оттаьяча Греце спортсменаша.

Цей дІадоладелар 6000 гаргга сага а біаьш болча говрбаьреща а дакъа а лоацаш. Цун керттера тема Канада истори хьахьокхарах латтар. Укіаза гойтар дика оттадаь халхараш, дукхача наха дакъа лоаца спортивни выступленеш, иштта дошлоша говраш хьовзайир, уж цхьан ханна Альберта провинцера пререшкара баьхкача санна хеталора.

Олимпиада торжественно хьайийлар Канада истореа эггара хьалхарча кхалсагагара губернатора Жанна Сове. Церемоне иштта къамаьл дир Дунен халкъашта юкъерча олимпийски комитета президента Хуан Антонио Самаранча.

Калгаре XV-ча Іан Олимпийски Ловзарашка хьалхара дошо медаль якхкхар Советски лыжницас — Вильнюсски педагогически института студенткас Венцене Видас, из 10 км дистанце котъяьлар (30:08.3). Ийс секунд гаргга цул тІехьа йиссар цун неш Сыктывкарера геттара дика спортсменка, кхозза олимпийски чемпионка хинна Сметанина Ранса. Советски лыжницай вІалла ца хиннача тайпара кхокхе пьедестала тІа яла таро яр: яхьа тІехьарча минуташка кхачалца кхоалагІа яр москвичка Начейкина Светлана. Цхьабакъда, финишага кхоачача хана цул хьалха яьлар Финляндера дунен чемпионка Марьо Матикайнен.

Керда, толам баьккхар Советски спортсменаша — Іан Олимпиада-88 доакъашхоша. Юха а дошо медаль якхкхар Кэнмор яхача городкерча лыжни стадионе. Кхалнах 10 км. дистанце геттара дика къовса беннаЧул тІехьагІа, цу тайпара толам баьккхар Советски командера маІанаха а. Оршот дийнахьа 30 км. дистанце яхье котваьлар Владимирера, Мурома юхкерча Мишино яхача зІамигача юрта ваь 23 шу даьнна Прокуроров Алексей, шоллагІа моттиг яьккхар Алма-Атера цун нийсархочо Смирнов Владимира.

БОЛИВИЙСКИ КАЛЕЙДОСКОП

БЕРИЙ СУРТАШ ДАХКАРА ЮЛА КОНКУРС.

Кочабамба яхача боливийски городе моттигерча общественни организацей эгидаг І а «2000 шерага ядерни герз доацаш хилара, нийсхонна, дегІаахара, машара тІехьа» яхача девизагІа берий сурташ дахкара йола конкурс хилар.

Мехка біаьш долча бераша басарашца, бесбесарча къоаламашца, мелашца каьхата тІа хьахьекхар хІанзарча ханара лоархІамеча проблемах — ядерни катастрофах адамле кІалхара якхкара тІехьарча къовсамах шоашта хетар. Бакъда, дувца йиш я суртий «мелача школах» цхьайолча хІамай куц, суртий бесаш нийсса хьа ца хьокхарах, цхьабакъда, бераша уйла яц, тІема кхерам, нахацара бокхха безам кІоарга кхетабац аьнна ала йиш яц. ХІара сурто, кердагІа долча герзашца вай хоза планета йохае, хьунаш, кхаш, хиш, зизаш хІалакде Гертараш бегбоах. Цунца цхьана зІамигача художникаша шоашта моггача беса хьахьекхар иразеча бералах, машарах, сага ма йоагІара йолча кхоаненах шоаш кІоарга тешаш хилар.

Конкурса оргкомитета дикагІдола балхаш хоржаш духха къахьега дийзар. Хьалхара премн хьожаьй цІерал доагача герза гонахьа кхестача берий сакъердаме хоровода сурт диллача ворхІ шу даьннача Иаре Боулокана.

Премн массанена а кхаьча еце а, беррнгаш а котбаьннараш лаьрхІар, хІана аьлча, хІара сурт — из Лаьттара машар лорабара тІехьара цхьаькха тІахьехам.

КЕРДА БОЛИВИЙСКИ МОНЕТА

ДІадаха шу чакхдоалаш Боливе банковски, торговн, кхыйола расчетни операцеш чакхйоахаш дукха йолаш йолча цифрашка маннпуляцеш е езаш хилар. Боливийцаша шоаех бегашха «миллионераш» оалар, хІана аьлча, тика тІара лимонада шуша эцаш хилча киса ший мнллион боливийски песо хила дезар. ХІаьта кхы йоккхагІа хІама эцаш хилча киса хила дезачох дувца а эшац.

1987 шера 1-ча январе денз ахчан реформа кІийлен тІа керда единица — боливьяно юкъейоалаьй, из 1.000.000 боливийски песо нийсса лоархІ.

Банковски билеташ арахеца бокъо еннай ший предприятешка тайп-тайпара ворхІ банкнот вІашагІ а делла кепа техача «Обертур» яхача французски фирма. Керда монеташ ФРГ-ра «Метал Верке» яхача фирме хьадир.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ

Нохч - ГІалгІай АССР Министрий Совета президиумо арг...арча заседане масе а оагІорахьа дийцар НГІАССР Госагропрома системе предприятеш организацеш йиззача боахама расчетаген самофинансированеген яхара дош.

Заседане белгалдакхкхар къахьегача коллективаІ балха тІа демократически гІулакхаш чІоагІдара, колхозаш, совхозаш, предприятеш организацеш производственни социальни дегІаухача хозрасчетни шоай лоІамен бехкхокхамен хилийтара тІаберзабьча партен правительствен наькъо йиззача боахама расчетагеи самофинансированеген яхара кІийлен тІа отраслеш кердача дикагІча боарам тІа яхара таронаш хьахулийташ хилар. Бакъда, НГІАССР Госагропрома система колхозаш, совхозаш, предприятеш, организацеш дегІаахара интенсивни новкъа яхара боахам делабара кердача прогрессивни хьалашка яхара процесс шорттига хулаш я. Республика Госагропромо бизза теркам тІабахийтац общественни производства эффективность лакхъяра, цу кІийлен тІа объединенеш, предприятеш, біарчча отраслеш а тоаяра дешашта.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, Российски Федераце правительства соцамаш кхоачашдара укх шера іоххьанза денз еррига юртбоахама, промышленни, гІишлон, торговн, кхыйола предприятеш организацеш йиззача хозрасчетаген самофинансированеген йоахилга тІадилад НГІАССР Госагропрома НГІАССР Министрий Совето.

Къаьстта теркам тІабахийтаб эггара хьалха интенсивния хІама дІа ца къастачеи технологешта, производствоп къахьегами вІаштІехьбаккхара эффективни формашка, доал дареи боахам лелабареи методашка карагІдаьннараш а долаш, Іилманен техниканеи карагІдаьннараш производствана шерра юкъедахийтарца, прогрессивни структурни формированн хьахиларца, цугца кооперативни кІийлеи тІа, хІаьта иштта районни агропромышленни объединенейи специализированни производственни объединенейи болх овлангара эргабаккхарцеи дІахо а тоабарцеи цу балха хадданза бувзам хиланза баргбоацаш хилара.

Паччахьалкхен предприятех (объединенех) долча СССР Законагеи колхоза Примерни Уставо дІадехарашкеи хьежка йиззача боахама расчетагеи самофинансированегеи яьхача НГІАССР Госагропрома система предприятешеи организацешеи шоашка дІакхачийтача планироване исходни данней кІийлен тІа: контрольни цифрий, паччахьалкхен заказий, йІаьххача хана йолча нормативаІи лимитийи, хІаьта иштта потребителаштеи материально-технически снабжене органаштеи продукцена (балха, гІулакхашта) деча духхьаларча заказий кІийлеи тІа шоай лоІаме экономически социальни дегІаахара пхе шера план (шерашта йийкъа) отта а ергья, чІоагІ а ергья.

НГІАССР Госагропрома предприятеш организацеш чІоагІъяьча пхе шера плана хьалашка йиззача боахама расчетаген самофинансированегеи йоахаш хилар теркал а деш. НГІАССР Госплана, НГІАССР Госагропрома, районни агропромышленни объединенешта Госагропрома предприятешта, организацешта, горисполкомашта, райисполкомашта тІадилад 1988—1990 шерашка экономически социальни дегІаахара планаш пхе шера планеи цу шерашта оттаеча экономически нормативаІи хьокхамаш тІара оттаелга.

НГІАССР Госагропром декхарийла я районни агропромышленни объединенешка, специализированни производственни объединенешка 1988—1990 шерашта йола экономически нормативаш оттаяра эша керттера хьокхамаш дІакхачийта. Нормативаш оттаеш платежей боарамий юкъмоттигі паччахьалкхен бюджети Госагропрома система предприятешкеи организацешкеи гІолла алапе фондаш нийса хулга Іалашде.

Производстве хьахулчунцара бола безами бехкхокхами лакхбар духха Госагропрома тІадилад производства ерригача участкашка къахьегарах доагІар, юкъе кулгалхойи специалисташи а бохийташ, духхьала валовой доходех тийша хургдолаш хулга Іалашде, хІаьта иштта производства стимулировано кхыча затраташта духьаларча формех пайда эца а. Боахама чура производственни расчет, бригадни дезалеи подрядаш шерра юкъейоалаяраи кІоаргъяраи, договорни гІулакхий арендни форма хьипарегІа юкъейоалаяра къаьстта теркам тІабахийта. Юрта боахама болхлошта къахьегарах натуральни доагІар духкагІа хилийта, цун боарам бухсоццаш хьахиннначунца юкъарчал доацаш бувза а бувзаш. Алапи далара цІенхаштта тІахьожам лоаттабе, предприятейи организацейи производственни а экономически а хьокхамаш лакх ца делча из лакх ца далийта.

НГІАССР Госагропрома тІадилад НГІАССР финансай Министерствас, НГІАССР Агропромо, цар органаша дакъа а лоацаш, ведомственни карайолча предприятейи организацейи финансови гІулакх тоадергдола, дисциплина чІоагІъергйола тайптайпара гІулакхаш де, из дара НГІАССР агропромышленни комплекса ший йолча средствеехи централизовани Фондий средствеехи эггара хьалха пайда а эцаш. Планово зе дечеи кІезига пайда лучеи предприятей а организацей а балха эффективность лакхъяра тІадерзадаь, зе делга керттерча даькъе 1990 шера дІадоакхкхаргдолаш организационни технически гІулакхаш оттаде.

НГІАССР Госагропром, горисполкомаши, райисполкомаши декхарийла я йиззача боахама расчетеи самофинансированеи хьалашка предприятейи организацейи болх доал дара структура эргаяькха тоаярца, агропромышленни комплексе юртбоахама, промышленни, заготовительни, торговн, кхыйолча предприятейи организацейи интеграци кІоаргьярца айхха бувзам болаш бергбола гІулакхаш де.

РАПО, боахамий, предприятейи организацейи кулгалду болхлошта а специалисташта а йиззача боахама расчетагеи самофинансированеги довлара дешаш юрта боахама вузашкеи АПК школашкеи, хІаьта болхлошта юкъарчал доацаш объединенешкеи предприятешкеи Іомаделга Іалашде.

НГІАССР Министрий Совета президиума заседане кхыдола дешаш а дийцар.

БОАХАМА РАСЧЕТО ГІО ДИР

Опыта адрес: Надтеречни района «Озерный» совхоз

Надтеречни района «Озерный» совхоза коллектив доккхий толамаш доахаш хьайоагІа укх пятилетке. Масала, лурчагІа хІара кхоабача Іаттагара 2925 килограмм шура яьккхар, хІара гектара тІара юкъера лаьрхІача 29 центнер ялат чудера, е цхьайтталагІча пятилетке чуэцаш хинначул 35 процент дуккагІа. ТІехкхоачашйир паччахьалкхенна юртбоахама продукци дІаялара еррига планаш. Бе лийрхІар бІаь эзар сом долаш, боахама 634 эзар сом цІена пайда хилар. Ерригсоюзни социалистически яхьа котало яьккхарг а лаьрхІа, КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦІе байракх елар цу боахама уж толамаш дахарах.

Кхы а дикагІа хьокхамаш гойташ чакхдаьккхар совхоза коллективо дІадаха шу. Масала, хІара кхоабача Іаттагара яьккхар 4062 килограмм шура! Цу гІулакхо вІаштІехьдалийтар план 390 тонн йолаш, паччахьалкхенна 464 тонн дІаяла. Из я лурчагІа хинначул 90 тонн дуккагІа. Совхоза миллион сом гаргга пайда хилар. Иштта хьаьнала къахьега шоашта малагІча таронаша новкъостал дир дувц тахан цу совхоза кулгалхоша, специалисташа, болхлоша.

БЕРКАТЕ МУЛ

Кердача экономически механизма лоархІамегІа дола декъа да къахьегама коллективо ше-шийна деан делга. Къахьегамхой инициативе, уж шоай лоІаме, хьинар долаш, маьхкара хилар хьегойта низ бола стимул я из. Цудухьа наьха болх подрядагІа, хозрасчетагІа вІаштІехьбаккхара къаьстта а йоахко ю тха совхозе. ХІана аьлча, хано дІадехар да из.

Производства, шоай кхелла дай шоаш болга кхетадаьчул тІехьагІа, лаккху хьалхашка оттадаь дехкар кхоачашдарах болх наьха бехкташ, цунца цхьана моллагІча хьалашка, уж мел хала хиларах, толамаш дахка йиш хулийт.

Бекъдар хІана алец, тха совхозе подрядх, хозрасчет юкъе йоалеш юхьанца дукха халонаш нийсьелер. Цунах пайдане гІулаях хургхиларах шеко йолаш дукха нах бер, мугІарерча болхлошта а юкъарча, кхьметтел лаккхарча звеной специалисташта а юкъе. ХІана аьлча, кхоачамболлаш дика такхенза, керда гІулаях дар из. Цу хьакъехьа кийчо яра мел эшар даьд, аьнна, хетаденнаьчул тІехьагІа, подрядагІа болх бе раьза эар лаха эттар. Цу хьисапе ялата хьажкІаш кхее эггара хьалха шийна хьатІаийцар коммуниста Тахаев Зайнде звенос. Договорга хьежжа, кхоачам боллаш техника, удобренеш, дика фу, хий дехка лаьтташ шоашта деннаьчул тІехьагІа, цу звенодарча наха социалистически дехкар тІаийцар, план 35 центнер йолаш, хІара гектара тІара 45 центнер фуальяьха хьажкІаш чуя.

Дідаха шу, шоана ма хорра, дукхагІийолча хана йокъал латташ, дика хьувкъам кхебера аьттув болаш дацар. Цу хьепашка, нийслу хьалонаш бехке а ца еш, из дІаккхачар деш къахьийгар дика хьувкъам кхебе гІерташ. Даьр довизар. ХІара гектара тІара 53,4 центнер фуальяьха хьажкІаш чуера.

— Сено гІо дир шоана йокъал лаьтта йоллаше а, иштта дика хьувкъам кхеба? — аьнна, хаьттар цхьа Тахаева.

— Подряд юкъейоалаьчул тІехьагІа хьалха халле мара къеста ца пуш хинна дешаш, ше-шийгІа дІадувл хІанз. Цхьатарра болх баь боллаше а, хьона дукхагІа ахча хІана язъдаьд, яхаш къувсац механизатораша. Иштта долчо хаттараш та ховдамболлаш дола жоп лу хІаране баь болх коэффициентащца белгалбаккхеро. — аьлар Тахаева.

Цунна карагІдаьннар бІаргадайначул тІехьагІа подрядагІа болх бе безам болеш дукха нах хилар. Масала, соахка цу хьисапе къахьегаргдолаш доакъар Іалашдера звено вІашагІьеллар. Цунна юкъеахар кхо механизатор: Мачиговгіар Іийса, Висхан, — Марфушин Жумхан. Шоайла барт а баь, кулгалде Мачигов Іийса хоржар. Балха опыт вохкарел йоккхагІа йолаш вар из.

Цер декхар тІаийцер совхоза хьайбаш кхоачам боллаш тайп - тайпарча доакъарашца Іалашде. ХІаьта цхьа барт боллаш, цкъаза бийса юкъехкачалца а болх беш, хьахьийгар, дегалЬцар толаме чакхдаьккхар, ХІара хьайбана лаьрхІа 31 центнер доакъара единица Іалашйир, план 21 центнер йолаш.

Болх лерттІа дІабахьа эшачунца, договорга хьежжа, уж Іалашбера деррига дир совхоза администраце а.

Бокхка торкам тІабоккйит совхоза партийни, профсоюзни, комсомольски организецеша подрядагІа къахьегача коллективий, цхьаьца болча болхлой толашагІа йола опыт йоаржяра. Из гІулакх чакхдаьккхаш экономически, агрономически, кхы тайпа а занятеш ю кертерча специалисташа.

Иштта болх беш, тІехьара хьайбаш леладерий торкам тІеэзар подрядо. Цаі санна берригаш а цу хьисапе болх бе раьза хилар. Цу гІулакхо къаьстта бокхка тоам бар совхоза кулгалхошта. Кхетаде хала долаш хІема а дац из.

ЧІоагІа садуаш бар тха хьайбаш боехкаш. Рационага хьежжа кхабера шортта доакъар, Іаьржа - боерхача фух дола доакъен, кхы толашагІа хила йиш йоаца балха а салаІара я хьалаш доллаше а, цхьайтталагІча пятилетка тІехьарча шера хиннаьчул 60 килограмм мера дукхагІа шура яьккхазар хІара кхоабача Іаттагара, Шера еррига яьккхар 3000 килограмм гаргга хилар. Тхо раьза долаш хІама дацер из, ХІара Іаттагара йиъ эзар килограмм совгІа шура якхха йиш йолга хоалуш дар. ХІаьта цу гІулакха новкъарло йора, масала, хІара доярка, скотник, Іаьсий леладер, духхьал ший балхах мара бала боацаш, къаьнарча хьисапе къахьегаш хиларо. Тха — совхоза кулгалхой — соахка шу долалуш сапергІатадаьлар уж подрядагІа болх бе баьлча. Цу сахьате гучаьлар цун гІойленаш а. Хьадечун дай шоаш болга кхетадаь, ферме мел долчох бала болаш хьахьета болебелар цаі санна беррига хьайбаш леладераш. Дукха яккхерал совгІа, кхоьсам лоаттабе болебелар шура цІена, хььна хилийтара, цунга дІедодер лохдара. Цу дерригне тІехьара тхо раьза долаш телам а баккхийтар. Масала, хІара кхоабача Іаттагара йиъ эзар килограмм совгІа шура яьккхар, хІара центнерага дІабаха мах, планал бархІ сом кІезигагІа хилар.

Цу толамашка кхача новкъостал дарах къаьстта беркал ала доагІа хІара кхоабача Іаттагара юкъера лаьрхІача 4200—4400 килограмм шура яьккхача доярката Джахарова Сацитийна, Урузбиева Любайна, Бураева Мадинана, Даудова ПаьтІамата, Баталова Мовлата, Хуцуева Шовдана, кхычарна.

Къахьегарга хьежжа да наха йийду алапеш а. Масала, бетте 300 сомал кІезигагІа алапий йийца цхьа саг хиланзар соахка хьайбаш леладераша юкъе. Лурчагіа йийдаьр юкъера лаьрхІача 150—160 сом мара дацар. Цу цифраша а хьахьокх подрядаг из.

Кхаш леладеча цу хьисапе болх вІаштІехьбаккхаро, духхьал цхьан шера эзари бІаь тонн дукхагІа ялат деккийтар тха къахьегамкошка.

Ка болх ялат интенсивни технологех кхедеро из хиш дехкача кхашка дІадуаш хилча мера пайда лургбац, аьнна лерхІаш дар. Цхьабакъда, тха кхаш леладераша из нийса доацалга хьахьекхар. Хий дехкаш довдача лаьтта интенсивни технологех дІадийна ялат, лурчагІа хиннаьчул 16 центнер дукхагІа хилар.

Карарча пятилетке хьахарча шера гурахьа цу хьисапе йиъ бІаь гектара тІа мара дІадийнадацар тха боахама. ХІаьта экономика кІоагІьяра интенсивни технологех болх бар мел йоккха таро я кхета а деш, соахка гурахьа 1800 гектара тІа дІадийра цу хьисапе ка бола ялат. ДІадийна деррига фу цхьоалагІча классах даьр.

БІаьсти дІаюьргйола культурашца ма хулла дикагІа хьувкъаьр духхьа, из дІакхоачар деш ба совхоза кхаш леладераш, механизатораш. ХьажкІаш, доакъара культураш дІаюьргйола деррига а даьтта аьхар, хьаьхя 23 эзар тонн органически удобрени а йилла. Тха боахаме совхоза духхьашка даь хІама дар из.

Даьтта хьаьндара балхаш хІанз а юхасоцедеш дац. Кхашка органически удобренеш дІакхухьаш гаттара дика болх бу Хумадов ТІахира кулгалдечч звенос, механизатораша А. Датуева, А. Умарова, Ш. Нуная. кхычар.

Ши трактор ца лаьрхІача, бІаьстан кхашкара балхаш дІадоладе кийча я тха еррига техника а. Из тоаш гаттара дика болх бир мастер-наладчикиг Т. Каламова, слесараша В. Абубакарова, А. Мусхаджиева, кхычар. Ши-кхо ди даьлча болх бе кийча хургьа йиса ши трактор а.

Укх шера планагІа 120 тонн дулл, 460 тонн шура дІаяла эзаш да тхо паччахьалкхенна. Цхьабакъда, тхоай таронашка а хьежа, дулл планал пхиъ тонн, шура итт тонн дукхагІа дІаяла, хІара гектара тІара пхи центнер дукхагІа ялат деккха лаьрхІад.

ТІаийца декхар атта дац. Цхьабакъда, кхочашдуьргдолаш да: Лаьрхіар чакхдаьккха, шеко а йоацаш, эггара хьалха болх подрядагІа, хозрасчетагІа вІаштІехьбаккхаро новкъостал дергда.

Тхоай производствана оахош финансировани еш хургйолаш болх дІаболабаьб укх шера совхозо. Цу гІулакхо декхарийла ю тха коллектив хІанзалца хинначул дикагІа къахьега.

А. ЗАВГАЕВ,
совхоза директор.

Дика дай болча

Совхоза шурий комплекса хьалхашка яьшка саьргех яьхоза яь карт латт. Цох чакхваьлча долал, шийна оагІорахьа егІа къона таьнаш а йолаш, тай тохаш нийсдича санна, асфальта наькъа такилгаш. Цхьабакъда, цар тІа ког баккхийташ дизбарьере гІолла чаях ца ваьлча, ХІаьта хьайбаш латтача чувиташ кІай хала доацаш.

— Бруцеллез дола тайп-тайпарча фух доахи дар укхаза леладеш. Цудухьа хадданза хкоачашъяьр шура якхкара планаш. Ла йиш йоаца хІама дар из, — яхаш дувц шурий комплекса кулгалхочо Мусаев Оалхазара. — Цудухьа цамогаш хинна доахан дІа а даьха, фермана метта бІарчча комплекс хьал а яь, лазараш даржаргдоаца гІуланхаш а даь, Іаьржабоархіа фух дола доахан доаладир унхаза. Дукха шура лу цар хІанз.

Сийда, тоъал йІайха, цІена яр хьайбаш помещене, тхо цига даьхкача хана. Щоашта хьалхашка дилла доаньар дуаш, сатийна латтар доахан. Цхьабакъда, цхьан хІамо теркам тІаэзар тха. Хьалхарча мугІарах латтача доахана хьаьшка цилла силос, вонхарча йиллачул шозза хІана яц, аьнна кІезитагІа яр, хІаьта кхоалагІчарга силоса меттел доакъара цехе хьаьндеш кийчаь ча дилладар.

Соахка февраль бетта подрядагІа болх бе даьлча денз, — аьлар Оалхазара. — доакъар шортта дале а, цунах ма хулла дукхагІа пайда эца гІерт тхо. ХІаьта доакъар дукхагІа тел шура дукхагІа луча доахана. Дахка кийчденначарна, миста доакъар новкъа доланцаь, патонацаь, минродобавка ш ца хьаьндаь ча, цкъаза пол тел.

Луча продукцега хьежжа доахан декъаьр, царех хІара группана ший къаьстта рацион оттаяри доагІаш даь хІама да. Цу опытах пайда эца беза кхыча боахамашка а.

Массарна дикагІа гурйолча моттиге хьалтеха социалистически яхьа экран йоалл. Цунна цхьан оагІорахьа укх шера хІара дийнахьа, бетта хІара дояркас а еррігача коллективо а яькхар дІаязъю, хІаьта шоллагІча оагІон тІа дІадахача шера хиннар. Цу тІа хьежача цхьанна сагага хатта ца дезаш ха йиш я еррігача комплексо а хІара саго а мишта болх бу, бетта мел алапи эц. Масала, укх шера январь бетта хІара кхоабача Іаттагара 213 килограмм шура яьккхар. Из хул соахка цу юкъа хиннаьчул 43 килограмм дукхагІа. ХІаьта хІана дийнахьа хІара Іаттагара йоаккхар 2,3 килограмм дукхагІа я.

«Яхьа хьалхалаттарашца нийслеІ» аьнна тІахьехаш даь йоазув а долаш, лозунг доал социалистически яхьа экрана тІагІолла хьалтеха. Уллув соахка къаьстта дика болх баьча хьайбаш леладерий тайпан цІераш цар балха хьокхамаш тІаэздаь плаькат да. Эггара дукхагІа хІана кхоабача Іаттагара 4455 килограмм шура соахка Джахарова Сацитас яькхар, хІаьта 4200 килограммал дукхагІа цхьатарра йиъне: Уразбиева Любас, Бурчева Мадинас, Даудова ПаьтІаматa, Баталова Мовлата. Яхьа хІана а хьалхарча мугІарашка ба уж.

Хьайбаш леладерий балхара моральни а материальни а безам совбаккхара, цар къахьегама хьалаш тоадара хадданза йоакхо ю совхоза партийни, профсоюзни организацеша. Масала, яхьа условешна хьежжа шера хІара ше хьожача Іаттагара кхо эзар килограммал дукхагІа шура яьккхача доярканз, хІара цо лелабеча Іаттах 50 сом премии лу, хІаьта 3500 килограмм — 75 сом, йиъ эзар килограммал дукхагІа 100 сом. Белгалдаккха доагІа соахка баьча балха итогех, эггара кІезигагІа яр 75 сом а долаш, премии ца эцаш цу комплексе цхьа доярка йисайоацалга. ХІанзара балха темпаш кхы лоха а ца еш къахьеге, карара шу кхы а дикагІа чакхдоаккхаргхилах шеко яц.

Дукха шура йоаккхалга осеменатора дечох тийша да. Из кхета а деш, цун балхацара безам совбаккхара, цунна я премеш оттаяьй. Юкъера а ца дувлийташ, планал дукхагІа дулх тІа а кхетийташ, къахьегаш болча Іаьсий леладераш а иштта белгалбоах.

ХІара бетта премеш тел шурий дикалах. Цхьоалагіча сортех дІаеннача шурах кхы тІа паччахьалкхено тела ахча комплекса еррігача болхлошта, доярката, скотникашта, Іаьсий леладераштa, лаборанташта, шоферашта, зооветспециалисташта юкъе декъ, толам баккхара цар юкъелихьача дакъага хьежжа. Шура дика а дукха а хиларах тийша я совхоза керттерча зоотехника Зандукаев ХІарона а Мусаев Оалхазара а кхоачаргІолла премеш.

Социалистически яхьа условеш кхоачашъярах бехтокхаме, комплекса совета хьержа лаьрхХІа комисси я.

Геттара дика віаштІехьдаьхад укхаза наьха салаІара а быта а хьалаш. Комплексе яр санна столовн городе а наггахьа мара хургьац. Буфете я тайп-тайпара сокаш, мерза а минеральни а хий, печенеш, конфеташ, кхыдар. Уллув промышленни товараш дохкаш моттиг я.

Лостам болча хьайбаш леладерий цІагІа столовел совгІа, наха медицински гІулакх дара гинекологически, процедурни, цергаш тоаю кабинеташ, парикмахерски я. ЦІеча утолоке салоІача хана сага мел эшар да: керда газеташ, журналаш, шашкаш, шахматаш.

Паччахьалкхенна шура дІаялара карарча пятилетка кхаъ шера план июнь бетта XIX Ерригсоюзни партийни конференци хургйолча дийнахьа кхоачашъе дош деннад комплекса къахьегамхоша.

— Лаьрхіар кхоачашдара тхоай низ дІакхоачар деррда оаха. — аьлар Мусаев Оалхазара тхо къасташ.

М. ХАМАТХАНОВ.

СУРТА ТІА: доярката (аьрдехьара аьттехьа): Хуцуева Шовда, Уьмхаева Сацита, Бураева Мадина, Даудева Малика, Дадаева Аьсет.

«...хІанз вайна керттердар — болх бар а болх бар а, хьинаре а делерхІачоа тІаберзабаь а беш, резерваш лехилга, динза дисарашта а кхоачамбоацарашта а критика елга, хІаьта цунца цхьана кердадар, конструктивнидар хьаллоацилга, хьинари инициативеи дегІакхувлар, демократи а гласность а кІоаргьяр, вешта аьлча перестройка атмосфера чІоагІ мел ер, вай социально-экономически дегІаухилга сихдара гІо деш мел дар хьаллоацилга; халкъо, миллионаш болча къахьегамхоша тІа-тІа шерагІа дакъа лоацилга Іалашдеш йола балха керда формаш лехилга. Цунах латт перестройка хІанзарча этапа социально-политически маІан».

ТХО РАЬЗА ДА

...«Юрта боахама болхлой къахьегамен бытен хьалаш вІаштІехьдахара хадданза йоакху яр. вай деррігача толамий аттаре чІоагІагІийола гарантиі я. Цунна тІаерзаьль я вай планаш, хІаьта лоархІаме да уж тешшаме кхоачашъяр», — иштта аьлар М. С. Горбачева КПСС XXVII съезде къамаьл деш. Цу дешаша дІадехар кхоачашдара хадданза йоакхо ю совхозе. Цунна тешал деш да цу боахама доярка УРУЗБИЕВА Любас дувцар.

Керда хьахиннача улицагІа шозза вІаштІардаьча цІеношка лх со, Геттара раьза я со чуяхача квартира. Диъ цІа долча цу чу газ, йіовхал, лувчара а кулг-юхь диллара а ванна я. Лоацца аьлча, городашка йолчарел динагІъеце вогІа яц. Цуя совгІа, йоккха беш, ков да, гобаьккха аьшка саьргех хоза яь карт а йолаш. Коа тІара оалхазараш леладара отар, хьайбаш чулахкара хьакъоастаяь меттиг, гараж я. Раьза я со квартира аьча планировкана а. ПарГІата, доккха да нана-цІа, зал, балкон...

Уж тайпа диъ цІа хьалдаьд тІехьарча шерашка совхозо ший метагІа. Цига бахараш — боахама къахьегамхой. Сена юхьхье механизатора Б. Хуцигова, шофера М. Хамзатова квартираш я.

Тха кердача улицагІа шоана го йиш я совхозо ший ахчах лурчогІа хьалдаь 140 моттига лаьрхІа берий беш. Берашта мел эшар да цига. Цу совгІа, цаі е пхиъ цхьан дезалара хилча а бе доацаш, ахча даккхаш цар даьшнарен ноаношкарен. Совхоза экономически низ ба берашта доал де.

Раьза ба боахама кулгалхой, берий дай, новкъостал берий беша заведующе Л. Лечаевас беча балха а. Берашта мел эшар Іалашдара хадданза йоакхо ю цига. Берий беш кердача помещене чуяха духха ха яц. ХІаьта хьалха из хиннача помещене, шоатта, кІиранденошка мукъа болча хана къахьегаш, совхоза болхлоша ремонт а яь, профилактори яьй. Дукха болх баь кІаьдвеннар, цамогаш хиннар ший унахцІено тоае йиш йолаш ва цига. Царна доал а мах боацаш дУ лораша, профилакторе кхыча болхлоша. Укх шера нах чубахара кийча хургда соахка хьалде доладаь шишша квартира йола шозза вІаштІардаь кхы а ялх цІа. ХІаьта нах цІенощца Іалашбара проблема 1995 шера дІаяккха лаьрхІад. Иштта яздаь да шийтталагІча пятилеткан ши эзар шу тІаиккхаччалцен йолча юкъа, совхозо коллективо тІаийцача социалистически декхараш тІа. Боахама меттел, наха цІенош шоашта шоаш хьалдарца кхоачашде лерхІ из дош. Цу гІулакха діадодачох ах совхозо лургдолаш да.

Тха Беной-Юрта настта хьаеларгйолаш я наха медицински гІулакх дара амбулатори а. Цул совгІа, продовольственни, промтоварни товараш доахка тикаш, кхыйола объенташ. Кхы а пхи километр асфальт билла никън иззала хиннроводи тІаиккхетаргьяр укх шера.

Наьха социально - культурни хьалаш тоадара санна, йоахко ю совхозе, производства эша шоай квалифицированни хьехархой, лораш, хьайбаш леладераш, агрономаш хургбола гІулакх вІаштІехьдаккхара а. Совхозо стипендии а телаш хІанз мехка тайп-тайпарча институташка, техникумашка дешаш тІаьах саг ва. Юртбоахама институт а ьяьнха, духха ха йоацаш, цІабаьхкаб Х. Зандукаев, М. Мусаев, О. Мусаев. Шурий комплексе болх беш ба уж хІанз.

Совхоза болхлой резерв — Беной-Юртара юкъара школа я. Цига вІашагІъеллай дешархой производственни бригада. Бераш долча шоай профессех дувцаш наст-наста хул инженераш, агрономаш, экономисташ, бухгалтераш, лораш, зооветеринарни болхлой, м. их. б.

Уж гІойленаш ше-шегІа хьахиннаяц. Еррігача коллективо низ дІакхоачар деш къа а хьегаш, совхозо беча пайда чотагІа хьахинна я.

Лоацца аьлча, тхоай, боахама къахьегамхой, социальни, бытовой, культурни хьалаш тоадара совхоза кулгалхоша беча йоахкона геттара раьза да тхо. Цунна жоп луш, тхоашта могар дергда оаха хьалхашка латта декхараш кхоачашдара.

ХАНО ДІАДЕХ

Йоакхо а еш делайича, боккха экономически пайда лу комсаш. Тха совхозе уж кхею дукха ха я. Цхьабакъда, уж кхеяра планаш нагахьа мара кхоачашъюлацар, болх хьабе нах ца тоаш, лерттІа цу культурана доал де карагІа ца далар бахьан долаш.

Деррига хувцаделар комсаш лелаерий болх дезала подрядагІа вІаштІехьбаькхачул тІехьагІа.

Сезонни балхаш делга дІадаккхара, 50 процент комсаш Іай лаьтта кІал йохка ца езача сортах кхачан яраш дІаегІар, чхьагІар даккхара кхееш хиннараш дІа а яьха.

Барайтта гектара тІа тайп-тайпара комсаш кхею, оаха. Из даьд тха боахама кхашка, хаоттама хьалашка дикагІа малагІа комсаш хьувкъхар духха. Дукхагіа хьувкъам лураш тІехьагІа йоккхийча майдашка дІайогІаргья.

Масала, тхоай боахамера комсаш хьалхей тІехьеи кхачаш хургйолаш гІулакх дергда гаргарча шин-кхаь шера. Иштта, из даро хьувкъам чуэцара кхыча организацешкара, предприятешкара, дешара заведенешкара нах оаоцагІбаха безилга дІадаргдь. Совхоза къахьегамхой шоаш лоархІабергба цу балхах. Цунца цхьана лохлургда комсаш кхеерга дІадодар, лаькхлургда наьха алапеш. Из ма дий болхлошта эггара чІоагІагІа эшар, цар сатувсар.

ТІехкхьарча хана иштта уж балхаш чакхдахарах дикка тІакхийттаб комсий хьувкъам. Масала, соахка план 615 тонн йолаш, 754 тонн дІаелар уж паччахьалкхенна, е лурчагІа хиннаьчул 241 тонн дукхагІа.

Дика пайда беш хІама да гІи даккхара люцерна кхеяр. Вакъда, из лелаяра опыт йолаш бацар тха совхоза кхаш леладераш. Цудухьа масала, цхьайтталагІча пятилетка тІехкхьарча шера хІара гектара тІара 30 килограмм мара люцерна ги даккханзар цар. Цхьабакъда, кхыча боахамашка ухаш, цига деш дар зувш опыт Іойийр.

Цох пайда баьлар. Масала, лурчагІа хІара гектара тІара 1,66 центнер ги даькхкар, план 1,41 центнер йолаш. Паччахьалкхенна дІаделар, планал 123 центнер дукхагІа долаш, 723 центнер ги. Цунах тхона делар 800 эзар соми хьайбашта лаьрхІа 700 тонн концентрированни доакъари. Иштта дика къахьийгар гина люцерна кхеераш дІадахача шера а.

Іоаяьча опытал совгІа, иштта хьаьнала къахьега доккха новкъостал ду из культура лелаерий болх подрядагІа вІаштІехьбаккхаро а. ТІехкхьара итог яьчул тІехьагІа дезала подрядагІа къахьегача звеношта юкъеБоагІачарех хІаране ворхІбархІ эзар сом эц. Цудухьа, хІанз кІезига бац цу хьисапе люцерна делае безам болаш. Цхьабакъда, оаха уж хьаэц цар балха говзалга, механизатор хилча цун классностага хьежжа конкурсаш а еш.

Лоацца дувца безам ба тхоай опытах. Листорезы яхача нокхармозашта мара люцернана опылени е карагІдалац, аьнна, хеташ да. Ала хІама дац, цар кхыча мозел дикагІа бу из болх. Цхьабакъда, уж лаха а леладе а хала да. Из дара башха опыт а яц. Из бахьан долаш люцернана опылени яра оаха вайцига леладеча нокхармозех пайда эц. Лурчагіа пхи бІаь дезал бар тха кхашка лоаттабеш, хІаьта соахка — кхозза дукхагІа. Цхьабакъда, царца болх бечар дицдалийта йиш йоацаш цхьа хІама да: химикаташа доздув нокхармозий. Из гІулакх дага а кхоабаш, уж доадергдоаццача тайпара нийбе беза химикатех. ХІаьта хала дале а, из де йиш йолаш хІама да. Масала, уж етта еза саррахьа, нокхармозий шовй яьшкашка чудахача хана.

Модз доаккхача акха мозаша а опылени ергйолаш гІулакх чакхдоаккх оаха. Масала, люцерна гонахьа дІаюв нектар дола зиза доаккхаш йола бацовгІаш. Оаха эспарцет дІаюв.

Люцерна массехказза хьокхаш ма йий. Цудухьа геттара лоархІаме да гина лаьрхІа люцерна хьанха еза за белгалъяккхар. Дукхача шерашка зувш тхона укх тайпара хІама гучадаьннад. Нагахьа санна бІаьсти шийла еча, нокхармозий арадала гов. Цудухьа опылени елга а тІехьадоал. Иштта моттиг нийсъелча хьалха доакъара лаьрхІа, тІаккха ги даккхара хьакха еза люцерна. ХІаьта бІаьсти ханал хьалха йоагІе, духхьашха гина хьекхача бакъаьхьа да.

Эггара бехктокхамегІа лархІа йиш йолаш я ги чуэца ха. Керттера дар — комбайнаш, цхьаккха кхыйолча культурана а йоацаш, духхьал, люцерна ги ардара кийчъяь хилар. Иштта ца дича, дукха ги дус ца оардаш. Цудухьа оаха тхоай люцерна лелаеш йола бригада цу гІулакха лаьрхХІа йолча комбайнашца, кхы мел эшача техникаца Іалашъяьй.

Укх шера паччахьалкхенна 650 тонн комсаш; ворхІ бІаь центнер люцерна ги дІадала лаьрхІад оаха. Цу гІулакха мел эшар кийча да: люцерна ги, минеральни удобренеш, химикаташ, техника. ХІанз агрономически а экономически а курсашка дешаш ба кхаш леладераш, хІаьта балхах мукъа бола механизатораш Калиновски профтехучилище, тха боахаме шоай квалификаци даккхъеш ба.

ХІанзалца тхоашта карагІдаьнначох кхоачам бергбац оаха. Из да хано дІадехар.

И. МАГОМАДОВ,
совхоза керттера агроном.